

KIỂM SOÁT NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC TRONG CHU KỲ NGÂN SÁCH - KINH NGHIỆM CỦA CÁC NƯỚC THUỘC EUROSAI

DIỆU THÚY

Một trong số các nhiệm vụ quan trọng của các Cơ quan kiểm toán tối cao (SAI) là kiểm toán ngân sách nhà nước trước, trong và sau khi chấp hành ngân sách. Từng giai đoạn của quy trình ngân sách đều cần có sự kiểm tra, giám sát, kiểm soát chặt chẽ để đảm bảo hiệu quả ngân sách. Để làm rõ hơn về vấn đề này, một nhóm công tác thuộc EUROSAI đã tiến hành nghiên cứu đề tài “Kiểm soát ngân sách nhà nước trong và sau khi chấp hành ngân sách”, là một phần của chủ đề Đại hội lần thứ V EUROSAI “SAI và kiểm toán việc chấp hành ngân sách nhà nước”. Đối tượng nghiên cứu được nhóm công tác lựa chọn là SAI Na-uy, Lithuania, Moldavia và Hungary.

Từ khóa: Kiểm toán, ngân sách nhà nước.

Control the state budget in the budget cycle - experiences of EUROSAI countries

One of the important tasks of the Supreme Audit Institution (SAI) is to audit the state budget before, during and after the budget execution. Each stage of the budget process requires close inspection, supervision and control to ensure budget efficiency. To clarify this issue, a EUROSAI working group conducted a study on the topic “The Control during and after the Execution of the State Budget” which was the sub-theme of the V EUROSAI Congress: The SAI and the State Budget Execution Audit. The research subjects selected by the working group are SAI Norway, Lithuania, Moldavia and Hungary.

Key words: Auditing, state budget.

1. Hệ thống trách nhiệm giải trình về chấp hành ngân sách nhà nước

Thủ tục, chức năng, nhiệm vụ khác nhau liên quan đến lập báo cáo quyết toán việc chấp hành ngân sách nhà nước, trách nhiệm sửa chữa và độ tin cậy của dữ liệu trong hồ sơ được quy định phù hợp với phân cấp thẩm quyền biểu quyết ngân sách ở các nước. Thực tiễn Hungary cho thấy có 3 cấp trách nhiệm khác nhau ở giai đoạn kết toán ngân sách trung ương: mỗi đơn vị chấp hành ngân sách chịu trách nhiệm lập báo cáo của đơn vị mình và gửi báo cáo cho đơn vị chủ quản (thường là một bộ hay cơ quan trung ương). Cơ quan bộ chịu trách nhiệm lập báo cáo quyết toán ở cấp bộ, bao gồm, tình hình ngân sách ở cấp mình và của các đơn vị trực thuộc hay nhận phân bổ tài chính từ bộ. Bộ trưởng sau đó gửi báo cáo tài chính cho Bộ trưởng Bộ Tài chính.

Có sự khác biệt đáng kể giữa các nước về nội

dung tài liệu chấp hành ngân sách nhà nước (báo cáo quyết toán) đệ trình lên Quốc hội.

Báo cáo tài chính của Chính phủ Na-uy bao gồm báo cáo quyết toán ngân sách và báo cáo tài khoản vốn. Báo cáo quyết toán cần thể hiện được nguồn thu - chi đối với từng khoản mục ngân sách, từ thời kỳ trước đến thời kỳ ngân sách được kiểm tra, các khoản ngân sách được phân bổ cho từng thời kỳ và con số chuyển nguồn sang năm sau. Báo cáo quyết toán cũng chỉ ra số nợ của quốc gia trong kỳ ngân sách. Tài khoản vốn bao gồm báo cáo về tài sản và nợ của Chính phủ và chỉ ra mức độ liên quan đến báo cáo quyết toán.

Luật Hungary quy định rằng việc trình bày dự thảo báo cáo quyết toán phải có bảng cân đối kế toán ngân sách trung ương, bảng cân đối kế toán tài sản nhà nước, nợ công và danh mục tín dụng nhà nước, bảng cân đối kế toán các quỹ nhà nước, bảng cân đối kế toán hợp nhất của chính quyền địa

phương và bảng cân đối kế toán riêng của từng cơ quan địa phương, bảng cân đối kế toán các hoạt động an ninh xã hội, báo cáo tình hình tài sản của các hệ thống con thuộc hệ thống tài sản nhà nước và báo cáo tình hình hỗ trợ thâm hụt ngân sách.

Ở Lithuania, báo cáo việc chấp hành ngân sách nhà nước sẽ được lập và thông qua trên cơ sở: các chỉ tiêu ngân sách (theo Luật thông qua ngân sách nhà nước và chỉ tiêu tài chính của ngân sách đô thị); việc sử dụng tài nguyên dự trữ của Chính phủ và số ngân sách chuyển nguồn và các khoản chưa sử dụng đưa vào ngân sách dự trữ để dành cho các chương trình đặc biệt.

Báo cáo chấp hành ngân sách nhà nước đệ trình lên Quốc hội (bản dự thảo và các tài liệu bổ trợ) được Bộ Tài chính lập ở mỗi quốc gia này dựa trên nền tảng dữ liệu, đánh giá từ các báo cáo ngân sách hàng năm của các cơ quan sử dụng ngân sách và dựa trên chính các tài khoản do Bộ Tài chính quản lý. Trong khi đó, bên cạnh sự khác biệt nội dung, thì còn có các khác biệt về mặt kỹ thuật và thời gian.

Ví dụ như ở Na-uy, báo cáo tài chính của Chính phủ do Bộ Tài chính lập, chủ yếu được gửi hàng tháng từ tất cả các cơ quan bộ qua đường điện tử.

Báo cáo kế toán được nhập vào sổ cái của Chính phủ trung ương do Bộ Tài chính quản lý. Theo quy định về quản lý tài chính thì tất cả các cơ quan và các bộ đều được yêu cầu sử dụng hệ thống kế toán trên cơ sở IT, có khả năng kết nối với hệ thống kế toán của Chính phủ đặt tại Bộ Tài chính. Mọi cơ quan đều nhận được quyết định phân bổ ngân sách và sau đó có nghĩa vụ gửi báo cáo quyết toán lên Bộ Tài chính. Ngoài ra, mỗi bộ còn có nghĩa vụ gửi báo cáo phần ngân sách chưa phân bổ xuống các đơn vị trực thuộc. Bộ Tài chính chịu trách nhiệm việc nhập vào sổ cái Chính phủ các dữ liệu không có trong báo cáo của các bộ hay cơ quan.

Quy định của Hungary và Lithuania tương đồng trong việc các đơn vị sử dụng ngân sách có trách nhiệm lập báo cáo chấp hành ngân sách từ các dữ liệu kế toán và gửi lên cơ quan thẩm quyền theo quy định. Bộ Tài chính lập báo cáo chấp hành ngân sách trên cơ sở dữ liệu từ các báo cáo ngân sách, sau đó giám sát các báo cáo ngân sách hàng năm theo thủ tục và lĩnh vực xác định. Luật pháp các nước này có sự khác biệt trong quy định về thời gian gửi báo cáo quyết toán ngân sách do đó có sự khác nhau về thời hạn để các SAI hoàn thành nhiệm vụ kiểm toán và gửi báo cáo kiểm toán lên

Quốc hội (ví dụ như Na-uy quy định tháng 11, Lithuania tháng 6, Hungary tháng 8). Các cấp ngân sách cần phải lập báo cáo đánh giá bằng văn bản tình hình sử dụng ngân sách, trong đó giải thích lý do về sự khác nhau giữa dự toán và thực tế và về các khoản chưa giải ngân.

SAI tiếp cận tất cả các báo cáo ngân sách hàng năm làm cơ sở cho báo cáo chấp hành ngân sách và dự thảo báo cáo quyết toán do Bộ Tài chính lập. Nhưng quyền tiếp cận ở mỗi nước là khác nhau.

Để việc kiểm toán ngân sách nhà nước đảm bảo chất lượng thì các hướng dẫn, quy tắc ngân sách và kế toán, mục tiêu phân bổ, kỳ vọng, yêu cầu trách nhiệm giải trình và quyền tiếp cận của SAI đối với các báo cáo phải đầy đủ và theo một khuôn khổ chuẩn mực thống nhất, bao quát hết hoạt động và chức năng của của các cấp chính quyền. Nội dung báo cáo quyết toán, hệ thống tổng hợp và phân tích dữ liệu được tổ chức khác nhau giữa các nước, đặt ra yêu cầu khác nhau trong mối liên hệ với các cuộc kiểm toán liên quan. Do đó, cách thức và phương tiện mà các SAI sử dụng để lập báo cáo quyết toán ở các nước và giải pháp phát triển hợp lý để đảm bảo hiệu quả kiểm toán là rất quan trọng.

2. Kiểm soát việc chấp hành ngân sách nhà nước

2.1. Hệ thống ngoại kiểm

Hệ thống ngoại kiểm việc chấp hành ngân sách nhà nước ở các nước thuộc nhóm công tác được tiến hành duy nhất bởi cơ quan kiểm toán tối cao. Một số ngoại lệ có thể được tìm thấy trong thực tiễn Hungary. Trừ ngân sách trung ương, ở quốc gia này, quy định pháp luật yêu cầu các phân hệ tài sản nhà nước khác phải nhận được báo cáo chấp hành ngân sách đã được kiểm toán. (Điều này có nghĩa là báo cáo ngân sách hàng năm của các quỹ nhà nước riêng lẻ, quỹ tài chính an ninh xã hội và các cơ quan địa phương phải được kiểm toán bởi kiểm toán viên độc lập nếu như ngân sách được cấp hay dân số trong địa phương ở trên một mức nhất định). Mặc dầu không phải là yêu cầu pháp lý, SAI Hungary thuê một công ty kiểm toán độc lập để tiến hành kiểm toán tài chính – tuân thủ báo cáo ngân sách hàng năm của chính cơ quan kiểm toán tối cao nước này.

Về lĩnh vực kiểm toán chấp hành ngân sách nhà nước, một điều quan trọng để SAI có thể hoạt động chủ động và hiệu quả là SAI được hoạt động độc lập và được bảo vệ tránh ảnh hưởng của các cơ quan quản lý – trong trường hợp này là Chính phủ, chủ thể chịu trách nhiệm đệ trình báo cáo quyết toán lên Quốc hội và từ các đơn vị chịu trách nhiệm ngân sách. Cùng lúc đó, SAI – với thẩm quyền kiểm toán cần được tự do xác định ưu tiên kiểm toán, chương trình làm việc và phương pháp kiểm toán định thực hiện. Các nước thuộc nhóm công tác đều bảo đảm điều kiện độc lập của SAI. Ở Hungary, các Luật do Quốc hội ban hành đều có liên quan đến nhiệm vụ, quyền hạn của SAI và với Na-uy thì việc thành lập cơ quan kiểm toán tối cao được quy định bởi Hiến pháp. SAI Moldavia thì lại có quyền tư pháp. Tính độc lập dường như được bảo đảm chặt chẽ ở một số nước liên quan từ khía cạnh ngân sách cần thiết để SAI hoạt động, do ngân sách của SAI được xác định thông qua hệ thống lập kế hoạch và phê duyệt ngân sách nhà nước. Ở Na-uy, dự thảo ngân sách của SAI được Quốc hội phê duyệt mà không cần thông qua Chính phủ.

Nhiệm vụ kiểm toán dự thảo báo cáo chấp hành ngân sách nhà nước là nhiệm vụ do luật định. Nhưng trong Luật không xác định phương pháp kiểm toán và ở một số nước cũng không nhắc đến nội dung và hình thức của báo cáo kiểm toán. Tất cả do các SAI tự quyết định trong suốt cuộc kiểm toán chấp hành ngân sách nhà nước về việc phát triển phương pháp kiểm toán và việc áp dụng các mẫu thực hành tốt được chấp nhận toàn cầu.

Ở một số nước thuộc nhóm công tác, các SAI lập kế hoạch chiến lược cho một vài năm. Các chiến lược này liên quan đến nhiệm vụ kiểm toán, mục tiêu, phương pháp và đóng góp từ các nguồn lực, năng lực quốc tế. Kế hoạch chiến lược được xây dựng dựa trên sự phát triển kỳ vọng của Chính phủ về ngân sách và có tính đến sự phát triển trong nội bộ INTOSAI và các cơ quan chuyên môn kiểm toán. Kế hoạch chiến lược cung cấp nền tảng cho việc xác định kế hoạch kiểm toán năm của SAI. Các SAI chủ động xác định nhiệm vụ kiểm toán năm, có tính đến trách nhiệm pháp lý và điều kiện năng lực kiểm toán.

Việc kiểm toán báo cáo chấp hành ngân sách nhà nước của SAI trong mỗi nước đều chủ yếu là kiểm toán tài chính – tuân thủ, và một số cuộc kiểm toán mở rộng thêm loại hình kiểm toán hoạt động. Sự khác biệt được chỉ ra ở trên giữa các nước liên quan đến ngân sách nhà nước và báo cáo chấp hành ngân sách được phản ánh qua mục tiêu và khía cạnh kiểm toán chấp hành ngân sách. Đánh giá so sánh cho thấy, SAI Na-uy kiểm toán tài chính tuân thủ tiên tiến nhất cả về hệ thống các điều kiện và việc thực hiện. Đối với việc triển khai kiểm toán, SAI cần phải chỉ ra phương pháp và chuẩn mực kiểm toán. Ở Na-uy, SAI phát triển chuẩn mực kiểm toán riêng trên cơ sở chuẩn mực INTOSAI. Họ cũng sử dụng các chuẩn mực kiểm toán quốc gia và quốc tế khác để phát triển chuẩn mực của chính họ. Các chuẩn mực của SAI cần phải được sử dụng trong tất cả các loại hình kiểm toán, bao gồm cả kiểm toán báo cáo tài chính của Chính phủ.

2.2. Hệ thống kiểm soát nội bộ

Có những khác biệt quan trọng trong việc thành lập, chức năng và hoạt động của hệ thống kiểm soát nội bộ về lĩnh vực ngân sách trong báo cáo quyết toán hàng năm. Ở một số nước, các quy định pháp lý yêu cầu các nhà quản lý chịu trách nhiệm đảm bảo kiểm soát liên tục việc chi tiêu hợp lý các khoản ngân sách đã được phân bổ. Ở các nước khác, có những quy định về nghĩa vụ thành lập cơ quan kiểm soát nội bộ. Các cơ quan kiểm soát nội bộ không thực hiện kiểm toán tài chính - tuân thủ việc chấp hành ngân sách. Báo cáo hàng năm của các cơ quan ngân sách không được bộ phận kiểm toán nội bộ hay bộ phận giám sát kiểm toán. Trong khi đó, ở một số nước yêu cầu cơ quan giám sát phải kiểm soát ngân sách hàng năm của các đơn vị trực thuộc trong suốt quá trình lập báo cáo quyết toán. Việc kiểm soát được tiến hành ở các khía cạnh khác nhau ở mỗi nước. Ở một số nước chỉ đòi hỏi tính chuẩn xác con số và tuân thủ trong khi các nước khác lại dựa vào các khía cạnh theo yêu cầu pháp luật (hoàn thành nhiệm vụ chuyên môn, con số chuẩn xác, tính đúng đắn trong quan hệ về nội dung kế toán).

Ở một số nước, trách nhiệm thực hiện kiểm

toán tài chính - tuân thủ báo cáo ngân sách hàng năm là một phần nhiệm vụ của bộ phận kiểm toán nội bộ. Cơ quan giám sát sẽ sử dụng kết quả của chính bộ phận kiểm soát nội bộ của đơn vị trực thuộc khi tiến hành kiểm toán báo cáo ngân sách ở phạm vi nhất định. SAI sẽ chỉ kiểm toán các báo cáo ngân sách hàng năm này ở những lĩnh vực có rủi ro kiểm toán quan trọng hay khi mà tính độc lập của cơ quan giám sát không được đảm bảo. nỗ lực này có thể được đánh giá là phù hợp và hợp lý khi mà SAI khuyến khích sự phát triển của kiểm soát nội bộ với cách tiếp cận theo hệ thống và hỗ trợ về mặt phương pháp.

Một chức năng quan trọng của kiểm soát nội bộ liên quan đến chấp hành ngân sách nhà nước là hoàn chỉnh hoạt động của hệ thống kho bạc. Mỗi cơ quan kho bạc tiến hành kiểm soát trên quy trình công việc (quy trình tài chính). Các SAI thuộc nhóm công tác cho rằng hệ thống này hoạt động hiệu quả, đảm bảo các cơ quan liên quan không sử dụng vượt quá ngân sách được cấp. Kho bạc Hungary quản lý tài khoản của các cơ quan trung ương, các cơ quan này phải lập báo cáo ngân sách và gửi cho Kho bạc Nhà nước theo một cách xác định nếu có sự điều chỉnh ngân sách.

3. Kiểm toán việc chấp hành ngân sách nhà nước

3.1. Kiểm toán trong khi chấp hành ngân sách

Hoạt động tiền kiểm soát việc chấp hành ngân sách không phải xuất hiện ở tất cả các nước. Có vẻ như chỉ có Kho bạc Hungary thực hiện tiền kiểm các khoản phân bổ dành riêng cho nhiệm vụ tài chính trước khi cấp vốn. Các tài liệu liên quan đến nguồn thường xuyên phải gửi cho kho bạc. Các khoản phân bổ này được kho bạc kiểm soát và chi trả mang tính thường xuyên.

Một phần hoạt động kiểm toán của SAI là nhằm đánh giá tính bắt buộc của các quy định pháp lý, bảo đảm chống lại việc sử dụng ngân sách không hợp lý. Các SAI đều nhận thấy tầm quan trọng của kiểm soát nội bộ, áp dụng kiểm soát nội bộ theo các hình thức và phương pháp khác nhau. Một mặt, SAI xây dựng hiểu biết về cơ chế kiểm soát nội bộ mà họ có được từ các cuộc kiểm toán ở các loại

hình và chủ đề khác nhau ở các đơn vị ngân sách. Mặt khác, họ đánh giá rủi ro theo khuôn khổ kiểm toán tài chính - tuân thủ năm hiện thời. Các phép kiểm tra tuân thủ được tiến hành để xác nhận liệu cơ chế kiểm soát nội bộ có hoạt động chính xác, hiệu quả hay không.

Trường hợp Hungary, SAI đánh giá thông qua cuộc kiểm tra đặc biệt cơ chế kiểm soát nội bộ tại các bộ và đơn vị trực thuộc để đưa ra các nhìn tổng quan về tình hình chung và để đưa ra gợi ý cho Chính phủ về các nhiệm vụ chung của hệ thống kiểm soát nội bộ.

Trên cơ sở rủi ro và trọng yếu, SAI Na-uy tiến hành kiểm toán tài chính các Bộ và cơ quan ngang bộ trong suốt năm ngân sách và sau khi kết thúc kỳ ngân sách. Việc kiểm toán trong năm dựa vào tiếp cận kiểm toán tại chỗ của SAI đối với sổ cái của các cơ quan hoặc tiếp cận tạm thời giao dịch điện tử từ các sổ cái tổng tới SAI. Các Bộ phải cài đặt hoặc truy cập hệ thống kế toán tài chính trên nền tảng công nghệ thông tin, đáp ứng yêu cầu báo cáo kỹ thuật của Bộ Tài chính. Nhiều bộ và cơ quan truy cập vào hệ thống này thông qua văn phòng kế toán trung tâm của Nhà nước. Trong các trường hợp này, văn phòng kế toán trung ương chuyển các dữ liệu kế toán định kỳ cho các SAI thay cho các cơ quan Bộ. Các dữ liệu kế toán này giúp SAI tiến hành thủ tục kiểm toán phân tích/thống kê chọn mẫu trước khi trực tiếp làm việc với các đơn vị kiểm toán để tiến hành các bước tiếp theo. Dữ liệu kế toán chuyển tới các SAI chứa đựng các thông tin trong báo cáo gửi tới Bộ Tài chính, các thông tin này sẽ được nhập vào sổ cái tổng của Chính phủ. Sau thỏa thuận với Bộ Tài chính, SAI sẽ lấy các dữ liệu kế toán được chuyển qua đường điện tử từ sổ cái tổng của Chính phủ sau nửa đầu năm ngân sách. Mặc dầu phần lớn các cuộc kiểm toán trong năm được tiến hành trực tiếp tại cấp đơn vị, do đó có thể thẩm tra lại việc nhập dữ liệu vào sổ cái sau nửa đầu của năm.

Một máy tính trực tuyến được kết nối giữa SAI và Kho bạc Hungary. Cơ quan Kiểm toán nhà nước Hungary có thỏa thuận với lãnh đạo Kho bạc để nhận dữ liệu từ các giao dịch trong năm, do đó các giao dịch ngân sách có thể được tải xuống máy tính

của SAI. Kết nối này cho phép SAI có thể xem các bảng thông tin được gửi cho Bộ Tài chính và ban lãnh đạo Kho bạc.

Báo cáo quyết toán việc chấp hành ngân sách nhà nước không dựa vào sổ sách kho bạc mà dựa chủ yếu vào việc tích hợp dữ liệu từ các đơn vị sử dụng ngân sách và báo cáo của các đơn vị trực thuộc. Vai trò kiểm soát của Kho bạc chỉ có hiệu quả ngay tại thời điểm đó. Có một vấn đề là các đơn vị ngân sách không có máy tính đồng nhất hệ thống kế toán và hệ thống của họ không được kết nối với mạng máy tính của SAI. Do đó, kiểm toán tài chính tuân thủ trong năm chỉ được tiến hành tại chỗ.

3.2. Kiểm toán sau khi chấp hành ngân sách nhà nước

SAI kiểm toán dự thảo báo cáo quyết toán ngân sách nhà nước hay báo cáo tài chính của Chính phủ, sử dụng phương pháp kiểm toán tài chính tuân thủ và các phương pháp kiểm toán tuân thủ khác và trong một số trường hợp là phương pháp kiểm toán hoạt động. SAI tiến hành kiểm toán thông qua kết nối điện tử (ở Bộ Tài chính, các cơ quan Bộ hay đơn vị trực thuộc) phụ thuộc vào điều kiện kỹ thuật. Quốc hội không thảo luận báo cáo quyết toán ngân sách của Chính phủ và báo cáo của SAI cùng một lúc. Nội dung và hình thức của báo cáo ở các nước đều có những nét riêng. Thực tiễn cũng cho thấy sự khác nhau trong việc các SAI đưa ra đề xuất, gợi ý cho Quốc hội – và nếu có, theo hình thức nào – về việc thông qua báo cáo chấp hành ngân sách của Chính phủ.

Trong các nước thuộc nhóm công tác, SAI Lithuania có một phần khác biệt. Ở nước này, Luật Cấu trúc Ngân sách yêu cầu báo cáo của SAI gửi lên Quốc hội phải đánh giá liệu ngân sách được thông qua có được sử dụng đạt được các mục tiêu đặt ra, liệu ngân sách phân bổ có được sử dụng hiệu quả và liệu có vi phạm pháp luật trong việc sử dụng ngân sách không và các mục tiêu nào đã đạt được ngoài dự kiến. Trong khi kiểm toán báo cáo chấp hành ngân sách, SAI kiểm tra: các vấn đề chung, vấn đề về chấp hành ngân sách nhà nước (ở Bộ Tài chính); các đơn vị sử dụng ngân sách; các cơ quan nhà nước được cho là đã vượt qua giới

hạn ngân sách được phân bổ. SAI đưa vào kết luận trong báo cáo kiểm toán việc chấp hành ngân sách nhà nước các dữ liệu và kết luận mang tính trọng yếu. SAI trình bày rõ ràng quan điểm về việc chấp hành ngân sách nhà nước. Ngoài kết luận trong báo cáo kiểm toán, SAI gửi lên Quốc hội cả các báo cáo quan trọng nhất nhìn từ quan điểm của SAI được lập dựa trên việc sử dụng ngân sách của các đơn vị.

Ở Na-uy, SAI đánh giá sự khác nhau giữa thực tế và dự toán, nhấn mạnh vào các khoản chi vượt dự toán và xem xét đối chiếu với Luật để xem liệu việc sử dụng ngân sách có tuân thủ quy định hay không. Trong đánh giá này, SAI xem xét tất cả điều kiện dẫn đến quyết định ngân sách của Quốc hội. SAI kiểm tra liệu việc gia tăng các khoản nợ và các công cụ tài chính mới, việc thu mua hay bán cổ phần ở các công ty... có được thực hiện trong thẩm quyền được phân cấp hay không và có được nhập vào tài khoản vốn và tài khoản chiếm dụng không. Báo cáo của SAI có các trường hợp đặc biệt liên quan đến báo cáo tài chính của Chính phủ và việc chấp hành ngân sách và đưa ra kiến nghị đối với Quốc hội cho từng trường hợp cụ thể. Các trường hợp này được nhóm lại theo lĩnh vực phụ trách của từng Bộ. Kiến nghị này được thể hiện theo một mẫu cố định, chỉ ra theo nghị định nào thì trường hợp này nên được thông qua. Báo cáo của SAI cũng bao gồm các trường hợp liên quan đến quản lý tài chính của Chính phủ mà SAI muốn báo cáo lên Quốc hội. Câu hỏi liệu báo cáo tài chính của Chính phủ có được thông qua hay không chỉ được xử lý gián tiếp trong báo cáo của SAI gửi Quốc hội. Nếu không có ý kiến khác có nghĩa là các SAI đề xuất thông qua báo cáo tài chính của Chính phủ với các lưu ý cho từng trường hợp cụ thể.

Ở Hungary, SAI đánh giá liệu Chính phủ và các cơ quan khi chấp hành ngân sách nhà nước có đảm bảo quy định về quản lý tài sản công; liệu các báo cáo quyết toán và các tài liệu có tuân thủ quy định pháp luật và tính xác thực; liệu thông tin và dữ liệu có phản ánh được quy trình tài chính trong năm; liệu dự thảo báo cáo có đầy đủ và đúng các quy định để kết thúc năm tài chính. Bên cạnh kiểm toán tài chính chỉ được tiến hành tại đơn vị sử dụng ngân sách (các Bộ) và các đơn vị trực thuộc ở thời điểm

hiện tại, các SAI đánh giá trong khi kiểm toán tuân thủ tính hợp lý của các khoản thu chi ngân sách được phân; thực trạng và nguyên nhân của việc chưa giải ngân hết, thay đổi tài sản của các đơn vị trực thuộc, việc quản lý tài khoản kho bạc, đánh giá nợ quốc gia, đảm bảo các khoản ngân sách... Dựa vào kinh nghiệm và phát hiện kiểm toán, SAI đưa ra gợi ý, đề xuất lên Quốc hội, Chính phủ, Bộ Tài chính và đơn vị được kiểm toán. Quốc hội sử dụng báo cáo của SAI về chấp hành ngân sách (báo cáo quyết toán) theo cách khác nhau và ở thời điểm khác nhau. Không có quy định pháp lý nào về vấn đề này, mà tùy theo thủ tục của Quốc hội.

Ở Hungary, mỗi thành viên quốc hội đều nhận được báo cáo của SAI về quyết toán ngân sách. Báo cáo này được các ủy ban của Quốc hội thảo luận cùng lúc với dự thảo báo cáo quyết toán và sau đó đưa ra phiên họp toàn thể để đi đến quyết định chung và chi tiết. Tại phiên họp toàn thể, Chủ tịch Cơ quan Kiểm toán tối cao trình bày những phát hiện và đề xuất chính trong báo cáo kiểm toán quyết toán ngân sách.

Ở Na-uy, báo cáo của SAI được đệ trình lên Quốc hội và được Ủy ban Kiểm soát các vấn đề hiến pháp xử lý, đây là bộ phận chịu trách nhiệm xử lý các kiến nghị của SAI. Báo cáo của SAI và nghị định của Ủy ban giám sát sau đó được đem ra thảo luận tại phiên họp toàn thể của Quốc hội.

Như vậy, ở các nước đều có sự tham gia một cách tích cực của SAI vào tất cả các giai đoạn của quy trình ngân sách. Đây là một trong các điều kiện quan trọng đảm bảo không chỉ tuân thủ pháp luật trong hoạt động ngân sách mà còn góp phần nâng cao hiệu quả sử dụng ngân sách, tăng cường tính minh bạch và trách nhiệm giải trình liên quan đến ngân sách.

Diệu Thúy (*Lược dịch*)

Theo Control of the state budget during and after execution, Tạp chí EUROSAT.